

De Blauwborg te Obergum

Een onbekende afbeelding uit de achttiende eeuw

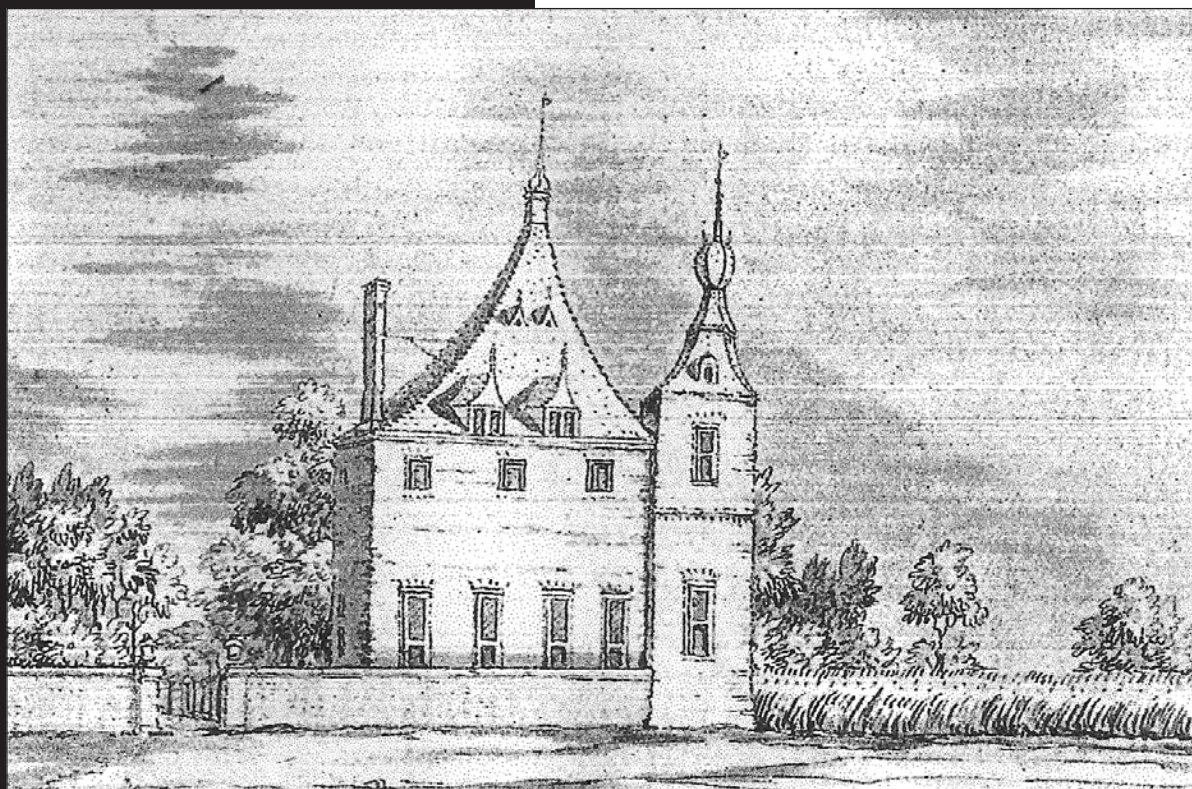
Aan de noordkant van het Winsumerdiep stonden ooit twee borgen, de Blauwborg en de Brake. De nieuwste wijken van Winsum-Obergum, de Brake I en II, zijn naar de borg De Brake genoemd. Wat nu de toegangsweg naar de Brake I is, de Braaksterlaan, was toen een van de toegangswegen tot de borgen. Van de Brake zijn diverse afbeeldingen bekend. Anders is het gesteld met de Blauwborg, zo genoemd vanwege zijn blauwe dakpannen. Een tekening uit de zeventiende eeuw was tot nu toe het enige dat ons herinnerde aan deze borg, totdat onlangs uit particulier bezit een fraaie afbeelding opdook, waarop niet alleen het huis, maar ook de tuinaanleg vóór het huis is afgebeeld.

De borgen Blauwborg en De Brake lagen dicht bij elkaar, vanaf Obergum in oostelijke richting eerst de Blauwborg en dan De Brake. Een weg verbond beide terreinen. Nog weer wat oostelijker van De Brake lag langs het Diep een uitgebreid tichelwerk, waar volgens gegevens 'de beste Groninger baksteen' werd geproduceerd. Deze steenbakkerij leverde inkomsten voor de borgen. (Afb. 3)

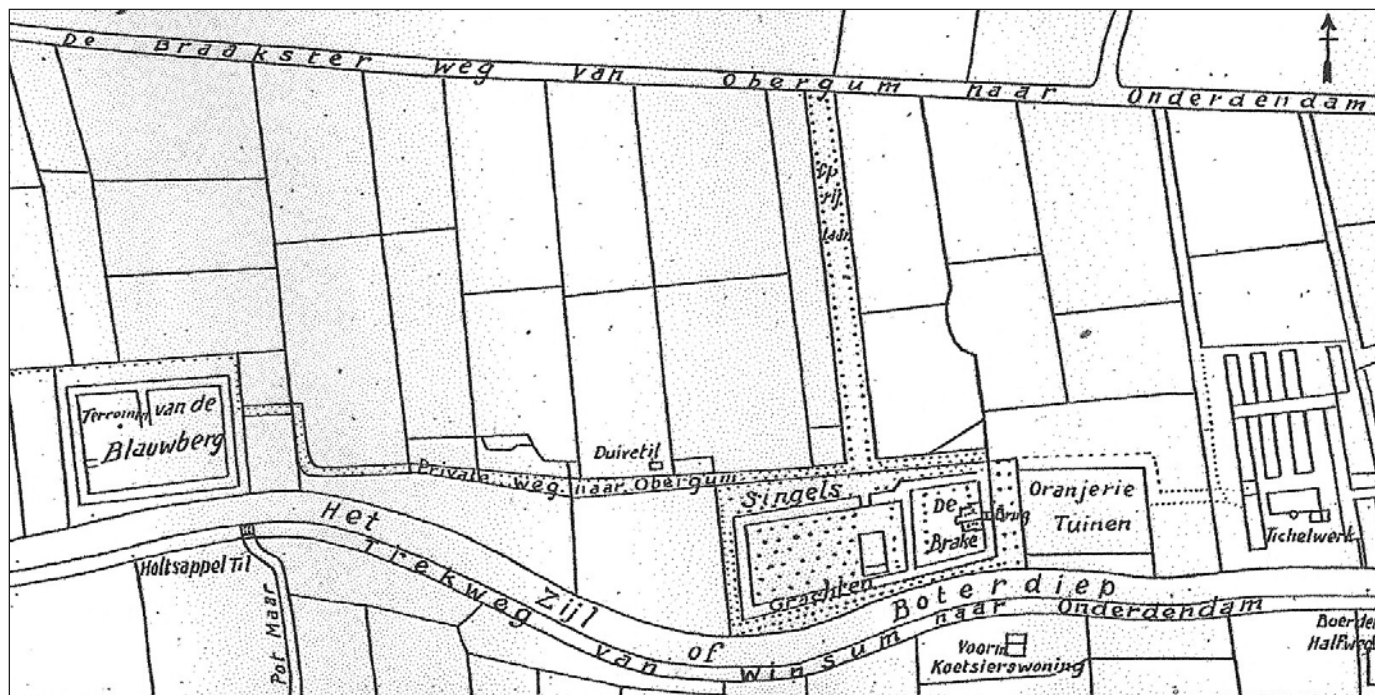
Eigenaar van de Blauwborg was in de zeventiende eeuw onder anderen Jacob van Holtzapfel en later diens zoon Adolph. Aan deze eigenaren herinnert nog het, niet meer aanwezige bruggetje in de Trekweg naar Onderdendam over het Potmaar, de zogeheten Holzappeltil.

Na het overlijden van Adolph Holzappel werd in 1667 de borg aangekocht door Jan Lewe, zoon van Johan Lewe (Afb. 4) en Geertruida Alberda van de Borg Ewsum bij Middelstum. Jan Lewe was in eerste echt getrouwd met Wilhelmina Lewe van Klinkenborg en na haar overlijden met Anna Tjarda van Starckenborgh van de Borg Verhildersum. Hij was militair, commandant ritmeester, en zal zelf niet veel op de borg geweest zijn.

In 1705, na zijn overlijden, werd de borg verkocht aan jonkvrouwe Gesina Rengers, dochter van Egbert Rengers en Wilhelmina Polman van de Borg Tuwinga bij Ten Post. Zij was de laatste bewoonster en aan haar danken wij de fraaie aanleg van de tuinen rondom de borg, die we zien op de afbeelding (Afb. 2).

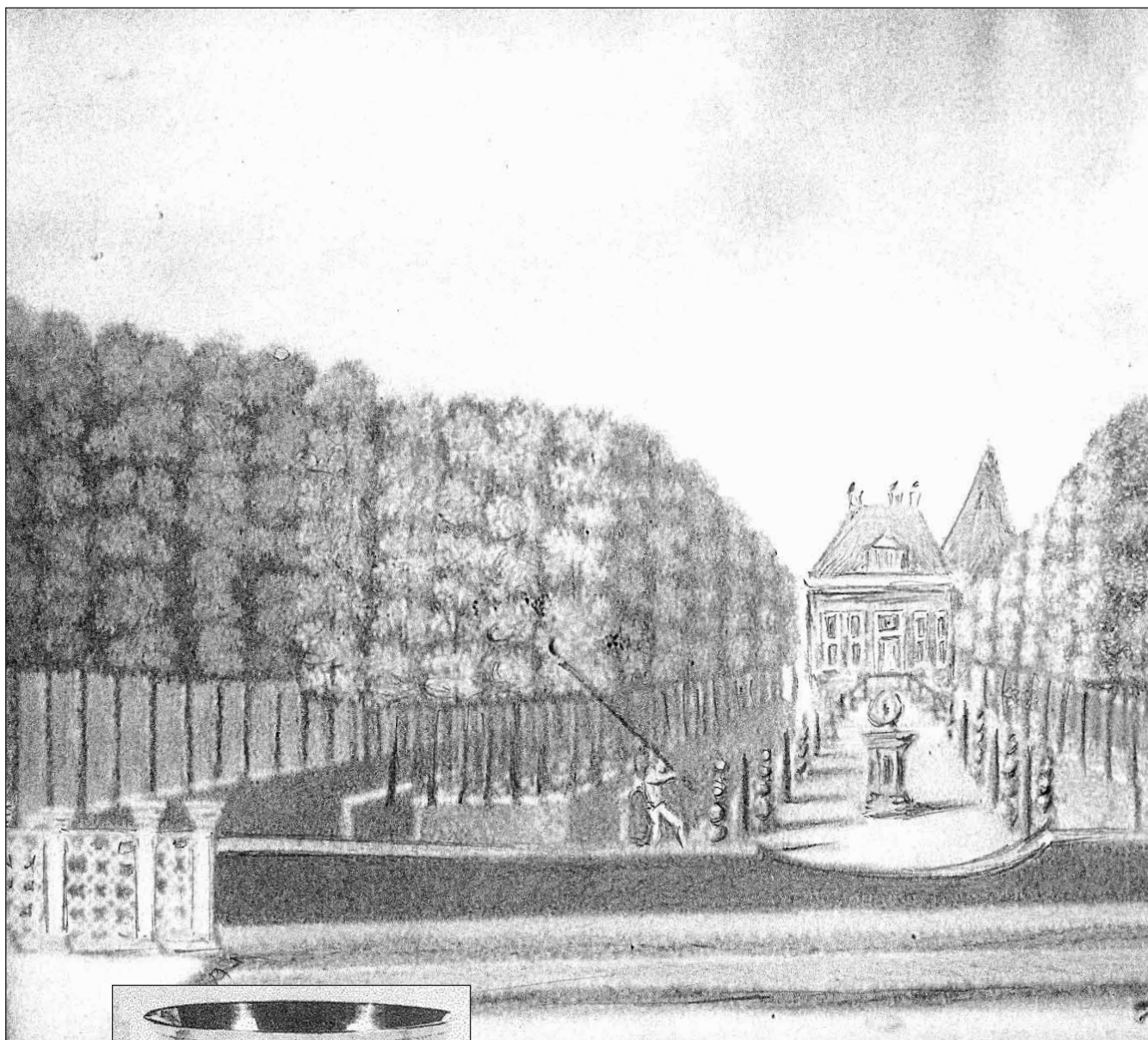
1. Tekening van de Blauwborg door J. Stellingwerff uit de zeventiende eeuw.

3. Plattegrond van beide borgterreinen, uit J. Vinhuizen, 'De Brake en de Blauwborg bij Obergum', in: Maandblad Groningen 5 (1922/23) 125.

4. Portret van Jonker Jan Lewe van de Blauwborg (1659-1705) van een onbekende kunstenaar (Groninger Museum), dat momenteel in de Menkemaborg te Uithuizen hangt.

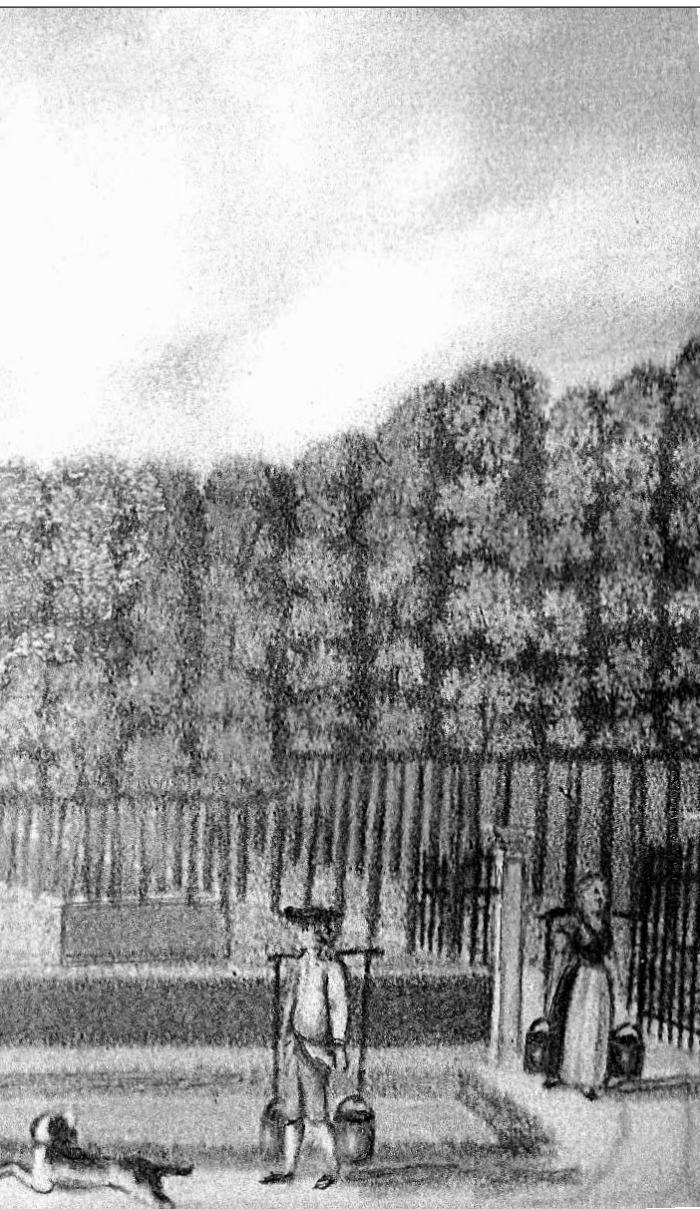

5. Zilveren avondmaalsbeker van de kerk van Obergum, zilversmid Evert Willems, Groningen 1618/19. Op de beker staan de wapens Polman en Rengers en onder op de bodem is gegraveerd 'J.G.R.V.D.B.B. tot Obergum den 1 April 1714'. Joffer Gesina Rengers Van De Blauw Borg schonk deze familie beker in 1714 aan de kerk.

2. Tekening van de Blauwborg, onbekende kunstenaar, eerste kwart achttiende eeuw, particulier bezit.

De formele stijl van de aanleg is duidelijk uit de vroege achttiende eeuw. De hoofdas van het terrein loopt in het midden recht op de hoofdingang aan. Ter weerszijden zijn de beide tuindelen volledig symmetrisch, zoals men dat graag zag in die tijd. In het midden van de hoofdas staat een zonnewijzer die aan beide zijden geflankeerd wordt door rijen gesnoeide buxus- of taxusboompjes in de vorm van 'op-één-gestapelde' bollen en piramiden. Daarnaast aan beide zijden geschoren bomen, vermoedelijk lindes. De uitgroei aan de voet van lindebomen kan tot ronde sokkels worden geknipt, maar is in deze tuin aaneengesloten tot een lage heg. De kruinen van de bomen zijn ook recht geschoren tot een soort heggen op hoge poten. Aan de voorzijde van de tuin is een heg geplant als een muur met in het midden een verlaging om het zicht op het huis open te houden. Ervoor ligt een waterpartij ter afsluiting, met links een hekwerk en rechts een poort die toegang tot het terrein geeft.

Op de afbeelding staan drie mensen en een hond. Van een man en een vrouw in werkdracht is duidelijk waar ze mee bezig zijn: met een juk op de schouders halen zij emmers water. De derde

figuur, de man achter de heg links, heeft een lange stok in handen met aan het uiteinde een soort schaar, bedienbaar middels een touw. Hiermee knipt hij takken af die na de jaarlijkse scheerbeurt rond de langste dag in juni weer uitgegroeid zijn en zo de gesnoeide rechte lijnen verstoren.

Niet in beeld, maar zeker ergens op het terrein aanwezig, is een snoeiwagen, een soort houten staketsel met een ladder en op wielen gemonteerd, zodat het hulpje van de tuinman de wagen voort kon duwen tijdens het snoeien van de rij lindebomen en de tuinman boven aan het werk kon blijven. Deze snoeiwagen was hoog genoeg om ook de bovenzijde van de bomen af te kunnen toppen.

De hond springt vrolijk voor de waterdragers uit.

Omstreeks 1739, wanneer de bewoonster overleden is, wordt de borg aangekocht door de eigenaren van de Borg de Brake, de familie van Nijveen. De Blauwborg wordt gesloopt en de gronden van de borg worden bij de gronden van De Brake gevoegd.

Freerk J. Veldman

Boekbespreking

Arbeit en minne

Enkele aspecten van de cisterciënzer spiritualiteit in de middeleeuwen

Diane Rosema

Jacques Tersteeg

2009

Het boekje *Arbeit en Minne* is verschenen ter begeleiding van de tentoonstelling *Arbeit en Minne*, die van 1 april tot 1 september 2009 te zien was in het Kloostermuseum St. Bernardushof in Aduard.

In het boekje wordt door Tersteeg en Rosema uitvoerig ingegaan op de geschiedenis en spiritualiteit van de Cisterciënzers. Bernardus van Clairvaux was een van de beroemdste grondleggers van deze orde. Eenzaamheid en armoede waren de vroomheidsaspecten waaraan de Cisterciënzers hoge prioriteit toekenden. Vandaar dat nieuwe kloosters vaak werden gesticht in verafgelegen dun bevolkte en onontgonnen gebieden.

De Cisterciënzers hebben in de Ommelanden een zestal kloosters gesticht, waarvan Aduard (1192) het oudste was. Uitgestrekte landerijen, boerderijen, en zelfs Waddeneilanden behoorden tot het eigendom van het klooster.

De levenswijze van de Cisterciënzer monniken was sober. 'Arbeit' betekende vooral in de eerste jaren van de orde hard werken op het land. Naast 'arbeit' was er veel tijd ingeruimd voor gebed en meditatie. Hierbij stond 'Minne' centraal, de pure liefde tot God. Bij de Arbeid werden de kloosterlingen geholpen door vele lekenbroeders, die goedkope arbeidskrachten vormden. Na enkele generaties te hebben bestaan werden de kloosters vaak bijzonder welvarend door deze werklust. De rijkdom die daarmee ontstond was wel enigszins in tegenspraak met de soberheid die door de Regel van Benedictus werd voorgeschreven.

De publicatie is verkrijgbaar bij het Kloostermuseum in Aduard.